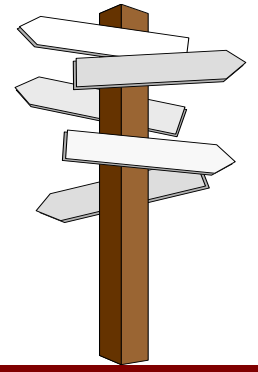




Útjelző



2005 JÚNIUS

Az E.K.E. Bányászati Osztályának ismertetője

V. évf. 17. sz.



A Bihar hegység csodái

Manapság egyre többet hallunk természeti csapásokról, katasztrófákról (árvíz, földrengés, lavina stb.). A híradókban látott képek vetekednek a legborzasztóbb horrorfilmek fantáziadús kockáival. Mindamelllett, hogy ezen természeti csapások nagy részét mi, emberek idéztük elő, nem tudjuk tisztelni, szeretni a természetet. Pedig környezetünknek vannak olyan rejtett (vagy nem rejtett) oldalai, amelyeket embertársaink nagy része nem ismer, vagy nem volt lehetősége megismerni.

A természetnek nemcsak durva, romboló, ellenséges oldala van, hanem szép, kellemes, szemet gyönyörködtető „mosolya, jóindulata” is.

Ezen a téren szeretnénk segíteni most induló sorozatunkkal, mely megismerteti Önt, kedves olvasó, szűkebb környezetünk – a Bihar-hegység – szépségeivel, rejtelmeivel. Képzeltbeli útjaink során ismert és kevésbé ismert ösvényeket fogunk taposni, lehet, hogy „kemény szikla fogja horzsolni érzékeny városi bőrünket, sűrű bokrok tüskéi fognak nyomot hagyni testünkön, ruhánkon”. Utazásaink végén – vagy közben – találni fogunk azonban olyan szépségeket, csodákat, melyek feledtetik velünk azt, amit túlhajszolt mindennapjaink bennünk hagynak.

Azért választottam a Bihar-hegységet kalandozásaink célpontjául (bár nem tartozik a bányászati EKE-sek által legsűrűbben járt túraútvonalai közé), mert az elmúlt évszázad során rengeteg szál kötötte össze az aradi turistaéletet a Nyugati Sziget-hegység e gyöngyszemével. Az sem elhanyagolható tény, hogy Arad városához a Bihar a legközelebbi magashegység, így tehát akár egy hétvégén is megtekinthetjük egyes pontjait személygépkocsi segítségével. Vonatos utazást rövid időre nem ajánlok, mert még két napot hozzá kell adni a túra idejéhez, ráadásul autóbust vagy autóstoppolást is igénybe kell vennünk, hogy a hegység szívébe jussunk. Kisautós túrázásunk túl drágának tűnhet, de három személy részvételénél már nem haladja meg a költség a vasútét.

Természetesen eltévedéstől nem kell tartanunk, mert ösvényeinket nem fogjuk idegenvezető nélkül taposni. Erre megfelelő turisztatársat találtam CZÁRÁN GYULA személyében.

Siska Szabó Zoltán

CZÁRÁN GYULA NYOMDOKAIN

Egy természetjárónak a Bihar-hegységről szinte azonnal a Csodavár, a Szamos-bazár vagy a Galbena-szoros jut eszébe, hiszen ezek a látnivalók a környék legértékesebb ékkövei, híresek mind határainkon innen, mind pedig külföldön. Többé-kevésbé beárnyékolják a környék más látnivalóit, pedig azok is megérdemlik figyelmünket. Mellőzöttségük mit sem ártott szépségüknek, bár Czárán útjai, jelzései, hídlásai mind eltűntek, ezért túránk kicsit kényelmetlenebb lesz, mint egy kikaposított ösvényen, de annál sokkal kalandosabb!

Boga körút

Mivel a személygépkocsi megközelítést javasoltam, túránk nagy részét – ezt is – eszerint fogom leírni.

Az "aszfaltos" útvonal a következő: Arad – Pankota – Borosjenő (Ineu) – Halmágycsúcs (Vârfurile) – Vaskohsziklás (Ștei) – Szedres (Sudrigiu) – Vasaskőfalva (Pietrosa). Aradtól Halmágycsúcsig a 79A jelzésű országos főúton megyünk, majd rátérünk a Nagyvárad–Déva közötti 76-os nemzetközi főútra. Szedres községig 155 km hosszú az út. Innen még 12 km-t kell megtennünk (szintén aszfalton) Vasaskőfalváig. Honctő (Gurahont) helységtől igen szép tájakon vezet utunk, lombhullató erdők és napsütötte tisztások váltakoznak, kellemesen hatnak a síksághoz szokott szemünknek. Néha előtűnik jobbra, kelet felé a táj felett örökdő fenséges Nagy-Bihar (Curcubăta Mare) 1849 m-es csúcsa, rajta a tévétoronnyal.



A Schmidl vízesés

Vasaskőfalva előtt teljes pompájával tárul elénk a Bihar északi gerince: az Istenek Havasa (Bohodei), a Mezőhavas (Vf.Poieni), a Horgas havas (Gârligați). A kéklő távolságon túl csak sejtjük, mi mindent rejtnek a sűrű erdők: megannyi szépséget, melyek oly kedvesek voltak Czáránnak.

Kellemes érzéseink azon nyomban eltűnnek, amint az első házak után jobbra fordulva beérkezünk Vasaskőfalvára. A falu eredeti hegyi településként igen kedves lehetne, az azt kettészelő Köves-Körössel együtt, ha annak partjait nem lepné el a szemét. Szemét, mely csökönnyösen ragaszkodik útvonalainkhoz, egy tapodtat sem hátrálva, állandóan figyelmeztetve bennünket arra, hogy hol és kikkel élünk együtt. A patakok partjai – nagy áradások esetén – automatikusan letisztuló szemétkerakó helyek.

De kövessük tovább a (bal kéz felé eső) patakot, mely kivezet minket a helységből. Az aszfaltnak búcsút mondunk, és halk fohászok közepette kerülgetjük az erdészeti út gödreit. Az úttal párhuzamosan haladó patak (főleg esős időszak után) igazi kanadai jelleget ölt magára. Zúgása figyelmeztet, hogy itt ő az úr, és ezt el is hisszük neki, mivel sok helyen látjuk harapásai nyomát az út szélén.

A falu után 2 km-re útelágazáshoz érünk. Itt torkollik (balról) az Aló patak vize a Köves-Körösbe. Mi a kék kereszt turista-jelzés mentén folytatjuk utunkat tovább előre. Újabb 3 km után elhagyunk egy jobb oldali utat, mely a Galbena völgyébe vezet.

A bal oldalon épült Bulz menedékház után előtűnik a Bulz-kő hatalmas tömege. Tőle 400 – 500 m távolságra kettéválik utunk: a jobb oldali (a kék kereszttel) felvisz Pádisra, a bal oldali pedig – a patakon át – a Boga-telepre vezet bennünket. Itt található a Boga menedékház, mely a Bulz-házzal együtt szállást tud biztosítani éjszakára, tavalyi áron kb. 150 000 lejért.

Elhagyjuk a menedékházat, majd igen csinos hétvégi villák között haladva, 500 m után, az utolsó kereszteződésnél jobbra fordulunk, átkelünk egy hídon (Boga-patak) és kb. 200 méterrel arrébb egy tisztáshoz érünk. Kitűnő sátorozóhely! Vasaskőfalvától ideig földúton megtettünk 9-10 km-t.

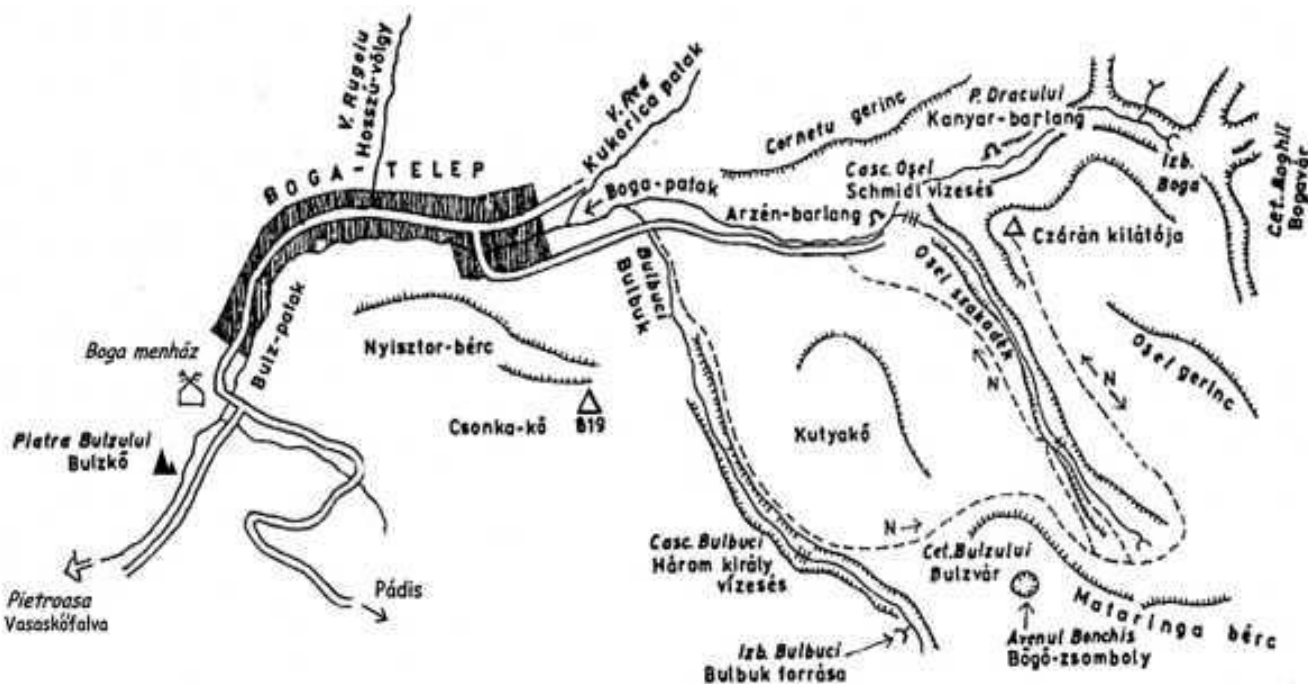
Miután kipihentük az autótúrá fátalalmait, esetleg falatoztunk is egyet, nekiveselkedtünk a Boga körút vízeséseit megtekinteni. Mivel Czárán útjai elpusztultak, izgalmas, felfedező jellegű túrára van kilátásunk.



A Gáspár és Menyhárt esések

A tisztást keleti irányban hagyjuk el a Boga-patak mentén haladva, míg kb. 100-150 m után átkelünk a jobbról lefolyó Bulbuk (Bulbuci) patakon. Most már ennek a vizét követjük felfelé, folyásirány szerint jobb oldalon, egy széles ösvényen. Ennek végénél, pár száz méter után, átkelünk a patakon, ahol gyenge ösvény és halványpiros pont segít a tájékozódásban. Az indulástól számított 30-40 perc eltelté után már hallani lehet a vízesés zúgását. Még pár lépés és már meg is érkezünk a Háromkirály-vízesés (Cascada Bulbuci) legalsó részéhez, a Gáspár-eséshez (az elnevezések Czárántól származnak). A víz az áthajló szikláról függönyként hull a mélybe, akár mögé is bújhatunk, mert "megússzuk szárazon". Csodálatos élmény a vízesés alatt eltölteni pár percet! Innen átmegyünk a patak jobb oldalára, és ahogy lehet, egyre feljebb, ahol előtűnik a vízesés középső (Menyhárt), majd legfelső (Boldizsár) része is. Czárán kalauzában (Kalauz a Biharfüredi kiránduló-lásokra) szerepel egy hely, ahonnan belátható a vízesés mindhárom része, de bevallom, én nem találtam meg. Valószínű, hogy azóta évszázados fák takarják a Czárán által említett kilátókat.

A vízesést elhagyva balra kanyarodunk, most már enyhébb emelkedőn haladva. Csak arra kell figyelnünk, hogy tartsuk a keleti irányt (mert itt már nincs sem jelzés, sem ösvény), míg jobb felől feltűnnek a Mataringabérc meredek mészkősziklái. Párhu-zamosan velük tovább megyünk addig, amíg baloldalt felbukkan egy vízmosás, egy völgy felső része (száraz időben ne számítsunk vízre!). A vízeséstől ideig még 40 - 50 perc telt el.



Mátyás Vilmos térképe

Innen már egyszerűbb a dolgunk, ugyanis nincs más tennivalónk, mint lefelé haladni a völgy medrében, amíg eljünk az Osel (Schmidl)-szakadék felső peremét. Továbbhaladni csak a mederből kimászva bal felé tudunk (a szakadék nem járható!); igen meredek, esős időben csúszós úton lefelé haladunk, félóra alatt érkezünk meg a már ismerős Boga-patak partjára. Czárán kiépítette az Osel (Schmidl)-szakadék egy részét, hogy láthatóvá tegye, de ennek ma már nyomai sem

találhatók meg. Kárpótlásul lefelé menetben be lehet pillantani az ördögi szakadékba.

Leérve végül a Boga vízéhez, tegyük még pár lépést jobb felé, hogy megpillantsuk a fenséges Osel-vízesést, jobb oldalán egy sziklafülkével. Czárán Schmidl-esésnek nevezte, a híres XIX. századi geológus emlékére. Aki nem fáradt el eddig a barangolásban, az követheti a patak folyását felfelé, egészen a forrásig, a Boga vízkeletig, mely a Boga-várban van.

Szédítően magas sziklafalak amfi-teatrumszerűen vesznek körbe minket. Visszafelé a patak partján kb. 1 óra alatt újra az autónknál lehetünk. Az egész körút időtartama nem haladja meg az 5 órát.

Aradra visszatérni ugyanazon az úton lehet, amelyiken jöttünk, vagy Belényes–Szalonta–Arad útvonalon. A távolság mindkét esetben ugyanaz.

(S.Sz.Z.)

2005 április 1. és június 30 közötti EKE túrák, kirándulások és rendezvények

| | | | | |
|---------------------------|-----------------------------|---|------------------------------|--------------|
| 2005 április 5 | Vetítéses bemutató | Bánsági turisták a Kaukázusban - 2003 | Előadó: Milka Zsolt | 24 résztvevő |
| 2005 április 12 | Könyvbemutató és diavetítés | A Retyezát hegység | Előadó: Marius Tärchilă | 12 résztvevő |
| 2005 április 23 | Gyalogtúra | Kirándulás a Hidasliget-i iszapvulkánokhoz | Túravezető: Sztupár Zoltán | 6 résztvevő |
| 2005 április 26 | Vetítéses bemutató | A téli Szárkőhavas, 2005-ben készült felvételeken | Balázs István és Nagy Attila | 15 résztvevő |
| 2005 április 30 – május 1 | Gyalogtúra | Szászkabánya – Susara vízesés – Néra völgy – A Bégszeme karsztforrás – Beusnica vízesések | Túravezető: Sörös László | 8 résztvevő |
| 2005 május 14 | Kerékpártúra | Temesvár – Győröd – Temesremete – Bükkfalva – Újbázosi Arborétum – (És vissza) | Túravezető: G.Szabó László | 13 résztvevő |
| 2005 május 21 | Kerékpártúra | Temesvár – Győrök – Temespart – Temesség – Temesvár | Túravezető: Nagy Attila | 6 résztvevő |
| 2005 május 28 | Kerékpártúra | Temesvár – Magyarmedves – Temespart – Albina – Újmosnica – Temesvár | Túravezető: Illés Mihály | 7 résztvevő |
| 2005 június 5 | Autóskirándulás | Temesvár – Búziásfürdő – Boksabánya – Vaskő – Dognácska – (és vissza) | Túravezető: Illés Mihály | 5 résztvevő |
| 2005 június 11 | Kerékpártúra | Temesvár – Lippafüred – Máriaradna – Solymos – Solymosi vár – (és vissza) | Túravezető: Nagy Attila | 2 résztvevő |
| 2005 június 25 | Kerékpártúra | Temesvár – Gyarmata – Janova – Janovai gyűjtőtó – Janova – Temesremete – Temesvár | Túravezető: Illés Mihály | 2 résztvevő |

Czirbusz Géza
(1853 – 1922)

A Czarkun – I.

Éjjel a Czarkun - A Czarku tetején – Kőmező

Az oláhok tüzet gyújtanak, mire a közeli sztinák kutyái mind felénk csaholnak. Mi azonban vígan költjük el estebédünket, beburkolózunk plaidünkbe, sipkát húzunk fejünkre, pokrócot teszünk a lábunkra és a fenyőgalyakon vetjük meg ágyunkat. Én csak úgy hajnali 2 óra fele birtam elaludni, addig a szél süvöltését, a kutyák ugatását hallgattam. A szél egész éjjel egyre változtatta irányát és felénk hajtotta a füstöt. Fenn a hegytetőkön ugyanis délkeleti szél füttyült, mint azt elutazásunk előtt előre megjövendöltem, de lenn a hegy oldalában úgy látszik a völgy és a hegyi szél viaskodása okozta a szélnek minduntalan változását. Az ég csillagtalán szürkéségben borult felettünk, de azért felhőnek nyomát sem lehetett észrevenni. A zoogeográfusok számárá megjegyzem, hogy egyetlen egyszer hallottam az éjjel bagolykiáltást és hogy a tüzet különösen a farkasok távöltartására csináltuk.

Hajnali 4 órakor már talpon voltunk, 5-kor megint lóra ültünk és, fél nyolcra felértünk a Czarku tetejére. Kegyetlen szél fújt keletről, amely fölfelé menet egyre erősödött, "On the highest muntaians there is the highest wind!" Alig értünk a Czarku gerincére, mindjárt a Bisztra katlanvölgyét láttuk lábunk alatt délnyugat felől, végében a Muntye Mik hatalmas derekát egész hosszában. Nyakig van lomb és fenyőerdőkben, de teteje bokortalan pojána, mint a többi havasnál. Ilyen külsejű a Gugu, Musár, Bránul, Bajk és a Muntye Miknek ugyanegy földrajzi szelességén dalmakodó társa, a Galbán. Ebben élesen különböznek a Retyezát hegyeitől, melyeknek nemcsak tetejük, hanem sokhelyt oldaluk is kopasz szikla, a Czarkunak ellenben a legmagasabb pontja, a Kalyan 2196 méternél is gyöpös, habár kövek és gödrök lappanganak a gyepetakaró alatt, miként a Hoverlán. Gyöpség borítja a Bisztra katlanját is. Aki nem szédül, keskeny hegyi ösvényen szépen beszélhet a "feneketlenségbe", jobb azonban mindenütt a Czarkunak a Katlanvölgyek körül kanyargó palás gerincét követni és délről felkerülni a hátára.

Minthogy a Kalyan csak 6 méterrel magasabb a térképen háromszöggel és fenn a hegyen kórákással megjelölt oromnál s mindkettőt jobbról és balról, nyugatról és keletről katlanvölgyek fognak körül; a kilátást illetőleg elég a déli névtelen kilátó pontnál megállapodni, innen is jól láthatjuk egész kifejlődésében a Czarku kalyannak v.i. lóhavasnak nevezett északi nyúlványát nyugati hatalmas patkóalakú groppájával együtt. Lóhavasnak talán azért nevezik, mert legmagasabb pontjái is lóháton lehet eljutni. Dr. Erdélyi szintén oldalt hagyta a Halyunt, abban a hiszemben, hogy a déli 2190 m és 2193 m ormok a Czarku legkiemelkedőbb pontjai (v.ö. Weigweiser D. - südung Kartenverein 1895 - 394 l.)

A Czarkun kibontakozó körkép legérdekesebb pontja keleten a kajla csúcsú Retyezát más 5 csúcsával, azután a Gugu felénk fordított gerince, a hófoltos Murar, Nedej, Kuszuruj, Bránul, Szakarísóra mind 2000 métert meghaladó erdős-gyepes ormokkal, délkeleten a Hideg patakat bezáró hegysorok, nyugaton a Kulm Maré, ahonnan a Czarkura felmentünk, észak felől megint a Bisztra katlana s a Muntye Mik. A Czarku szigetként mered a környező mély völgyek közepette s ha nem fújna oly irgalmatlanul erős hideg keleti szél s nem kellene még máshová is mennünk, órákig lehetne rajta ödöngeni, havasi virágokat, mohákat, zuzmókat gyűjteni, az omlások köveit vizsgálgatni.



Kilenc óra azonban tovább tartottunk. A mi lovainkat rendbehoztuk, négy hatalmas kőszáli sas közeledett felénk a Retyezát felől. Ezek talán prédát neszeltek, p.o. 300 m magasságban kerengtek felettünk, majd nyugodtan eveztek tova a Bisztra völgy fölé.

Most végighaladnak a Czarku fátlan, bokortalan, pázsitos, vízeres pojánán a Korcssovavölgy felé. A térképen nagy fehér folt ez a pojánasorozat, a valóságban köves hátak, gyöpös nyergek hullámos váltakozása, melyekből kiszáradt tófeneket hol nyirkos kurta fűvel benőtt patkós völgyeket látunk alattunk 4-500 m mélységben. Jobbkéz felől (DK) lejtős hegyoldalak húzódnak, fenyves völgyek nyílnak p.o. a Hidegpatakba szakadó Pigesku, alább a Szkeipatak völgye; sztinák merengnek a lefutó erek, csorgák mentén, szemben mindig látjuk a Gugut, Murar kegyeket, balkéz felől (É) pedig a Kályan katalmas tömegét minden fa és bokorzat nélkül. Innen nézve sajtáságos zöld színben ragyog, mintha sárgazöld moszatokkal lenne bevonva, tetején juhok legelnek, vízszakadásaiiban pedig nedves kövek csillognak.

Legborzasztóbb az út a Petrile Dracilor mentén, Valóságos kőtenger az, melyen csak a hegyi ló nem fárad el. A kőlapokat és sziklatuskókat állítólag lavinák tolták lefelé, én azt hiszem, diluviális korbelti jeges mozdította ki a helyükből ezeket a nagy kotuskókat, a kisebbeket pedig a lefutó csorgók. Egy óráig tartó bandukolás után a Kályánt a déli pólyának hátságával összekötő zizzeges nyeregbe léptünk. Innen szépem látszik a Bisztrisora hegy 2007 m és a róla lefutó csermelyek egyesítője; a Sznkulec völgy, mely alább Szuku néven Pojana Mörül alatt egyesül a Bisztra völgyével.

Majd a Krak Szajulon át a Nevőja kegy (2152 m) két katlanjába ereszkedünk. Az egyik a Jezer tavat körülfogó sziklaodú, hatalmas sziklameredélyekkel, levált sziklacölönkökkel s a Jezer tónak csendes mozdulatlanságban zöldesen tükröző sima lapjával; a másik a borzalmas Matanja, a zergék kedves tartózkodási helye, mert fenyvekkel, kuszafával benőtt mély katlan, hol elég enivalót és friss vizet talál a zerge.

A Jezertavi szceneriát Horváth járásbíró úr lefényképezte. A tóból két sisakvirágok között kiszakadó két csorgó lenn két sztina építésére adott alkalmat. Pásztorai barmot őriznek. Azt a kurta gerincű kajla szarvú, sárga foltos fajtát, mely a havasokon általános. Odébb találjuk a Szkej völgybe siető Szkej-patakat szintéa sztinával. Míg többi társaim ebédelt, a patakban megfürdött és pihent, én lementem a patak mentén a Szkej-völgybe. Ez is fenyvekkel borított erdős völgy. A ledöntött fenyveket (erdei és lucfenyő) lecsúsztatják a hegyek oldaláról, azután vizén szállítják tova. Érdekes, hogy a Szkej-völgye felett egymagában búsuló tiszafát s a réten sok havasi árvácskát, sisakvirágot és kötörféléket találtam. Ezt a havasi rétet régebben talán tiszafaberek borította.

Közl: Pálkovács István

Útjelző – Az Erdélyi Kárpát Egyesület Bányási Osztályának negyedévenként megjelenő ismertetője * Szerkeszti: Illés Mihály *
www.ekeban.home.ro e - mail: utjelzo@ekeban.ro